

esas almak ve organ nakline -zarureten başvuru alan alternatifsiz bir tedavi yöntemi olduğu sürece- olumlu bakmak, İslamî prensiplerle ve dinî hükümlerin amaçlarıyla daha uyumlu bir tavidir.

Naklin câiz olması için gerekli şartlar oluştuğunda gözetilmesi gereken ilkeler çerçevesinde organ naklinin yapılmasına katkıda bulunulmasının dinî açıdan sevap kaynağı olacağı açıktır. Ancak dinî sorumluluk ve insan sağlığı açısından son derece önemli olan organ ve doku naklinin cevaz şartları ve nakil ilkeleri dikkate alınmaksızın gerçekleştirilmesi, vericilerin sayısını arttırmak amacıyla çatışma ortamlarının oluşturulması veya kazalara sebebiyet verilmesi, farklı şekillerde insanların aldatılması ile organ hırsızlığı yapılması gibi yollarla suistimal edilmesi ve ticarete dönüştürülmesi asla helal olmaz. Bu sakıncaların giderilmesi için gerekli hukukî düzenlemelerin yapılması ve denetimlerin etkin hale getirilmesi, insanlığın ortak sorumluluğu altındadır. Organ naklinin, ilahî iltifata mazhar olan insan üzerinde gerçekleştirildiği unutulmamalı, gerek verici gerekse alıcının onurunu zedeleyecek söz ve davranışlardan uzak durulmalıdır.

Ayrıca bk. SAĞLIK; TEDAVİ.

KAYNAKÇA

Abdülaziz Beki, *İslâm Hukuku Prensipleri Işığında Organ Nakli*, Kayseri 1993; Abdülganî Yahyâvî, *el-Muvâzene beyne'l-mesâlih ve'l-mefâsid fi't-tedâvi bi-nakli'l-a'zâi'l-beşeriyye*, Londra 1437/2016; Abul Fadl Mohsin Ebrahim, *Organ Transplantation, Euthanasia, Cloning and Animal Experimentation: An Islamic View*, Leicester 2001; Ahmet Yaman, "İslam Hukuku Açısından Organ Nakli ve Beyin Ölümü", *Tıp, Etik, Din, Sosyoloji ve Hukuk Bağlamında Organ Nakli: Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Malatya 2014, s. 26-36; Ârif Ali el-Karadâğî, *Kazâyâ fıkhiyye fi nakli'l-a'zâi'l-beşeriyye*, Kuala Lumpur-Beyrut 1433/2012; Mohammed Albar, "Organ Transplantation: A Sunni Islamic Perspective", *Saudi Journal of Kidney Diseases and Transplantation*, XXIII/4, Riyad 2012, s. 817-822; Mohammed Salah Ben Ammar, *Islam et transplantation d'organes*, Paris 2009; Muhammed Saïd Ramazan el-Bûtî, "el-Ebhâsü'l-müteallika bi-zirâati ve bey'i'l-a'zâ", *er-Rü'yetü'l-İslâmiyye li-ba'zi'l-mümâresâti't-tıbbiyye*, Küveyt, ts., s. 295-413; Rebîa b. Ali Hilâfî, "Te'sîrü'l-iktisâfâti't-tıbbiyye ale'n-neseb: Naklü ve zirâatü'l-a'zâi't-tenâsülüyye: Dirâse fıkhiyye mukârene", *Mecelletü'l-Fıkıh ve'l-kânûn*, sy. 18, Mağrib 2014, s. 154-180; Reşit Haylamaz, *İslâm Hukukuna Göre Organ ve Doku Nakli*, İzmir 1993; Seyyide Fâtıma Tabâtabâî, "Bey'u'l-a'zâi'l-beşeriyye li-zer'ihâ li'l-muhtâcine ileyhâ min manzûri'l-ulemâi'l-İslâm", *Mecelletü'l-Buhûs ve'd-dirâsâti's-şer'iyye*, sy. 23, Kahire 2014, s. 369-403.

DİA: İrfan İnce, "Organ Nakli", XXXIII, 373-375.

ORUÇ

الصوم

Allah'ın rızasını kazanma niyetiyle sabah namazı vaktinin girişinden akşam namazı vaktine kadar yeme, içme ve cinsel ilişkiden uzak durmak; İslam dininin dayandığı beş temel esastan biri.

Allah Teâlâ insanları bu dünyada inanç ve davranışlarıyla imtihan etmekte ve buna göre âhirette onları ödüllendireceğini veya cezalandıracağını haber vermektedir. İnsanların imandan sonra yükümlü tutuldukları hususlar ibadetler ve diğer insanlarla ilişkileriyle ilgili düzenlemelerdir. Kulların yaratıcılarıyla ilişkisini belirleyen ibadetler her dinde merkezî bir yere sahiptir. İslam dininde de ibadetlerin, özellikle namaz, zekât, hac ve oruç gibi temel ibadetlerin amacı, insanı yaratılış amacına uygun bir şekilde olgunlaştırarak âhiret hayatında mutlu olmasını sağlamaktır. İbadetlerin bunun yanında, ayrıca dünya hayatını ve diğer insanlarla ilişkileri düzenleyen bir işlevi de vardır.

Oruç dinî bir kavram olarak, sabah namazı vaktinin girdiği ikinci fecirden yani tan yerinin ağarmasından güneşin batışına kadar olan süre içerisinde, ibadet niyetiyle yemekten, içmekten ve cinsel ilişkide bulunmaktan uzak kalmayı ifade eder. Bu süre içinde orucu bozan şeylerden uzak kalmaya "imsak" (tutmak, terketmek) adı verilir. Orucu bozan eylemleri işlemeye ise "iftar" denilir. Bu sebeple oruca başlama zamanı için "imsak vakti", orucun bitiş zamanı için de "iftar vakti" tabirleri kullanılmaktadır. Arapça'da "savm" (sözlük anlamı: kendisini tutmak, engellemek) ve "sıyam" kelimelerinin karşılığı olarak kullanılan oruç, Farsça "rûze" kelimesinden Türkçe'ye aktarılmıştır.

Oruç ibadeti müslümanın bir taraftan şeytana ve nefse karşı direnmeyi en yoğun şekilde denemesini, Allah'tan başka hiçbir varlığa boyun eğmediğini gösteren özgürlüğü en derin şekilde yaşamasını

ifade ederken diğer taraftan disiplini kendi hayatında sürekli kılması için önemli bir vesile teşkil etmektedir. İnsan oruçla, diğer canlılardan farklı olduğunu en derinden hisseder ve bu sayede ulaştığı özgürlüğün tadına doyamaz. Nafile oruçtan farklı olarak ramazan orucu bu tecrübenin toplu olarak yaşanması, şeytan ve nefsin olumsuz yönlendirmelerine karşı mücadelede toplumsal birlik ve desteğin önemini ortaya koyması bakımından da dikkat çeker. Oruç yalnız yiyip içmekten ve cinsel arzularından değil bütün kötü davranış ve düşüncelerden de insanı uzaklaştıran bir manevi arınma aracıdır.

Oruç tutma yükümlülüğü konusunda Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: "Ey iman edenler! Oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, Allah'a karşı gelmekten korunasınız diye, size de farz kılındı" (el-Bakara 2/183). Bu âyet-i kerîmeden orucun insanın Allah'a karşı daha saygılı olmasını sağlamayı, günah işlemekten onu korumayı hedeflediği anlaşılmaktadır. Hz. Peygamber de İslam dininin dayandığı beş temelden birisinin ramazan orucunu tutmak olduğunu bildirmiştir (Buhârî, "İmân", 2). Bir başka hadiste, "Kim farz olduğuna inanarak ve sevabını Allah'tan umarak ramazan orucunu tutarsa, geçmiş günahları affedilir" (Buhârî, "Savm", 6) buyuran Hz. Peygamber, "Oruç bir kalkandır" (Buhârî, "Savm", 2) sözünü de orucun insanı günahlardan koruyucu özelliğini dile getirmiştir. Orucun sadece yeme ve içmeden uzak kalmakla değil, ancak bütün kötü davranışları terketmekle makbul olacağına da, "Yalan konuşmayı bırakamayan, yanlış davranışlardan kaçınmayan kişinin aç ve susuz kalmasına Allah'ın ihtiyacı yoktur!" (Buhârî, "Savm", 8) ve "Oruç tutan nice kimseler vardır ki oruçtan nasibi sadece aç kalmaktır" (İbn Mâce, "Sıyâm", 21) sözleriyle dikkat çekmiştir. Hz. Peygamber ramazan ayı dışında da oruç tutulmasını tavsiye ederek bu ibadetin bereketinden yıl boyunca faydalanmanın önemine işaret etmiştir. Bir hadiste şöyle buyrulur: "Her kim ramazan orucunu tutar, sonra buna şevval ayında altı gün daha eklerse bütün yıl oruç tutmuş gibi olur" (Müslim, "Sıyâm", 204). Ebû Hüreyre şöyle der: "Bana dostum (Resûlullah) üç şey tavsiye etti: Her ay üç gün oruç tutmak, iki rekât kuşluk namazı kılmak ve uyumadan önce vitir namazı kılmak"

(Buhârî, "Savm", 60). Bu konuyla ilgili bir hadis de şu mealdedir: "Ramazan ayından sonra en faziletli oruç, Allah'ın ayı olan muharremde tutulan oruçtur" (Müslim, "Sıyâm", 202).

Orucun Çeşitleri

Farz olan ramazan orucunun yanında, tutulması emredilen veya tavsiye edilen başka oruçlar da bulunmaktadır. Buna karşılık bazı günlerde oruç tutmak yasaklanmış, kimi zamanlarda oruç tutmak ise hoş görülmemiştir. Bu sebeple İslam âlimleri tutulan oruçları belli kısımlarda ele almışlardır:

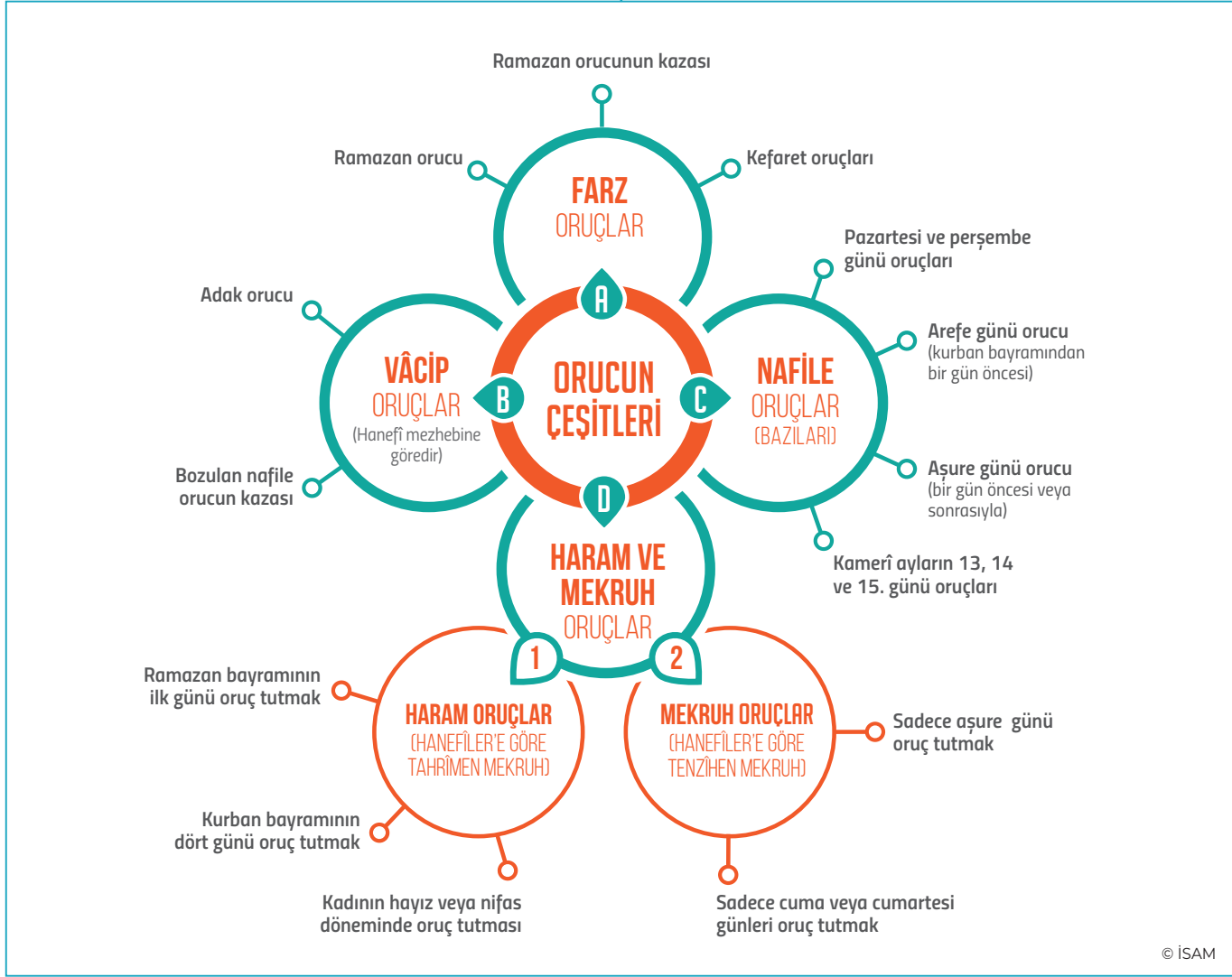
1. Farz olan oruçlar. Ramazan ayında oruç tutmak ve bu ayda tutulamayan oruçları daha sonra kaza etmek farzdır. Oruca başlama ve bayram yapma zamanı hicrî takvime göre belirlenmekte, ramazan ve şevval aylarının başlangıçları, hilalin görülmesiyle tespit edilmektedir (bk. RÛ'YET-i HİLÂL). Ramazan orucunun yanı sıra kefarete kapsamındaki oruçları tutmak da farzdır (bk. KEFARET).

2. Vâcib olan oruçlar. Oruç tutmayı adayan bir kişinin bu adağını yerine getirmesi vâciptir. Başlanmış olan nafile bir orucun bozulması halinde, bu orucu kaza etmek de Hanefî mezhebine göre vâciptir. Şâfiî mezhebine göre ise bu oruçları kaza etmek gerekmez.

3. Nafile olan oruçlar. Bunlar farz ve vâcib olan oruçların dışında kalan kişilerin sevap kazanmak için kendi istekleriyle tuttıkları oruçlardır. Nafile oruçlar, oruç tutmanın yasaklanmadığı bütün zamanlarda tutulabilir. Ancak bazı günlerde oruç tutmak daha faziletli görülmüştür. Hz. Peygamber'in sıklıkla oruç tuttuğu ve müslümanları oruç tutmaya teşvik ettiği günlerde tutulan bu nafile oruçlar "sünnet" veya "mendup" oruçlar şeklinde adlandırılmaktadır. Pazartesi ve perşembe günleri, *arefe* günü (kurban bayramından bir gün öncesi), "aşure günü" diye adlandırılan muharrem ayının onuncu günü -bir gün öncesi veya sonrasıyla- kamerî ayların 13, 14 ve 15. günlerinde oruç tutmak bu grupta yer almaktadır.

4. Haram ve mekruh olan oruçlar. Bazı zamanlarda oruç tutmak yasaklanmış, bazı zamanlarda oruç tutulması ise hoş görülmemiştir: Ramazan bayramının birinci gününde ve kurban bayramının dört gününde oruç tutmak Hanefîler'e göre tahrîmen

ORUÇ

(harama yakın) mekruh, diğer üç mezhebe göre ise haramdır. Çünkü bu günler yeme, içme ve ziyafet günleridir. Kadınların *hayız* (ay hali) ve *nifas* (lohusalık) hallerinde oruç tutmalarının hükmü de mezheplere göre aynıdır.

Yalnızca aşure günü oruç tutmak, yalnızca cuma veya cumartesi günleri oruç tutmak Hanefî mezhebinde *tenzihen* (helale yakın) mekruh kabul edilmiştir. Diğer mezhepler, Hanefiler gibi “mekruh”u ikiye ayırmadıkları için onların “tenzihen mekruh” olarak nitelediklerini “mekruh” kabul ederler. Ancak kişinin öteden beri tutmayı âdet haline getirdiği bir oruç bu günlere denk gelirse, özel olarak bu günlerde oruç tutma kastı olmadığı için, bunun bir sakıncası bulunmamaktadır.

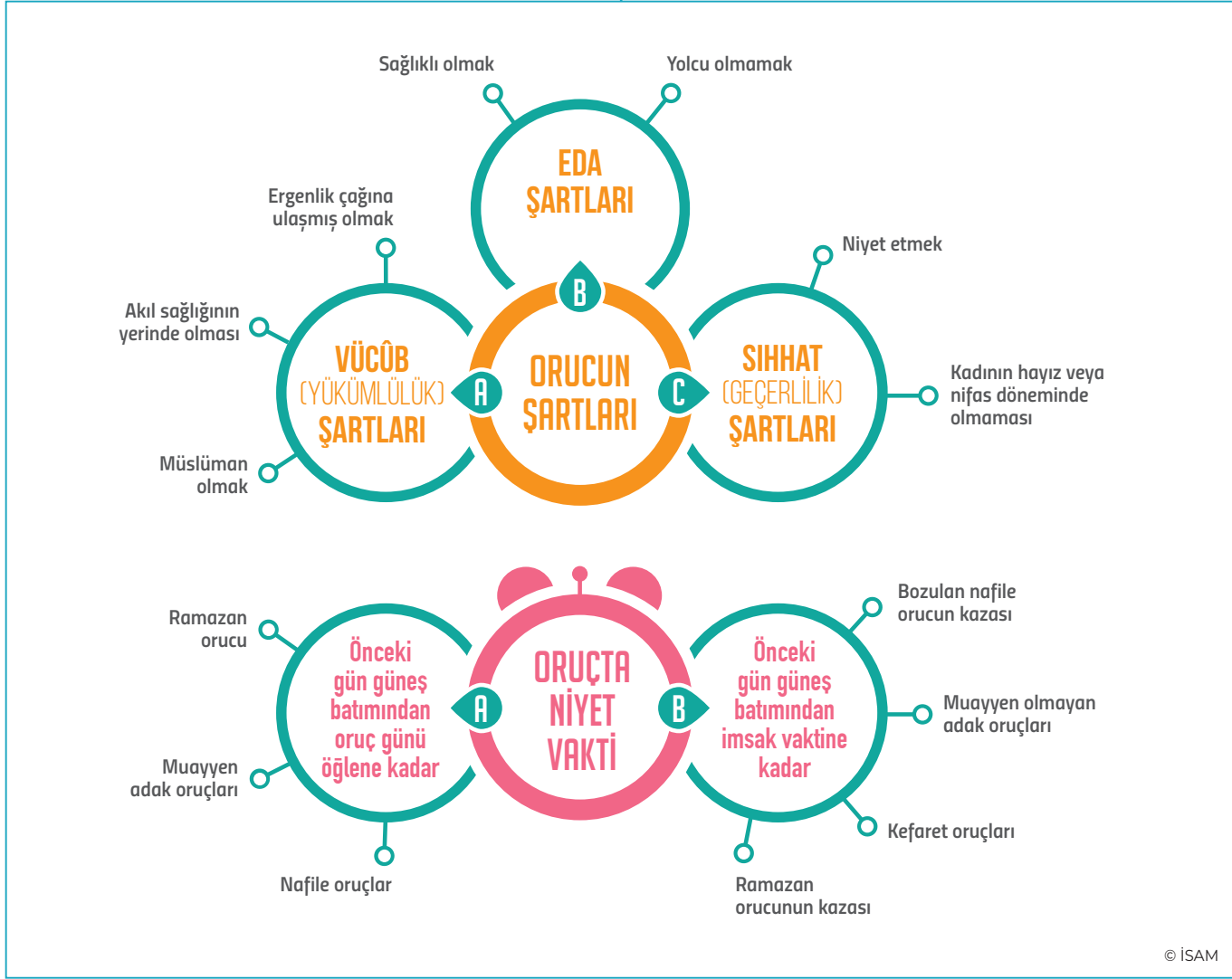
Orucun Rükünü

Orucun rükünü, orucun oruç sayılabilmesi için gerekli olan ana unsur demektir. Bu açıdan orucun rükünü “imsak” yani oruç süresi içerisinde orucu bozan davranışlardan kaçınmaktır.

Orucun Şartları

Bir kimsenin oruç tutmakla yükümlü olabilmesi için müslüman olması, akıl sağlığının yerinde olması ve ergenlik çağına gelmiş bulunması şarttır. Bu şartlara “vücüb (yükümlülük) şartları” adı verilir. Fiilî olarak oruç tutma zorunluluğunun doğması için ise sağlıklı olmak ve yolcu olmamak şartları aranmaktadır. Bu şartlara da, “eda şartları” denilir. Tutulan orucun geçerli olabilmesi için ise oruç tutmaya niyet edilmesi, oruç tutan kişi eğer hanımsa ay halinde

ORUÇ

veya lohusa olmaması şarttır. Bu şartlara da “sıhhat (geçerlilik) şartları” adı verilmektedir.

Oruçta Niyet

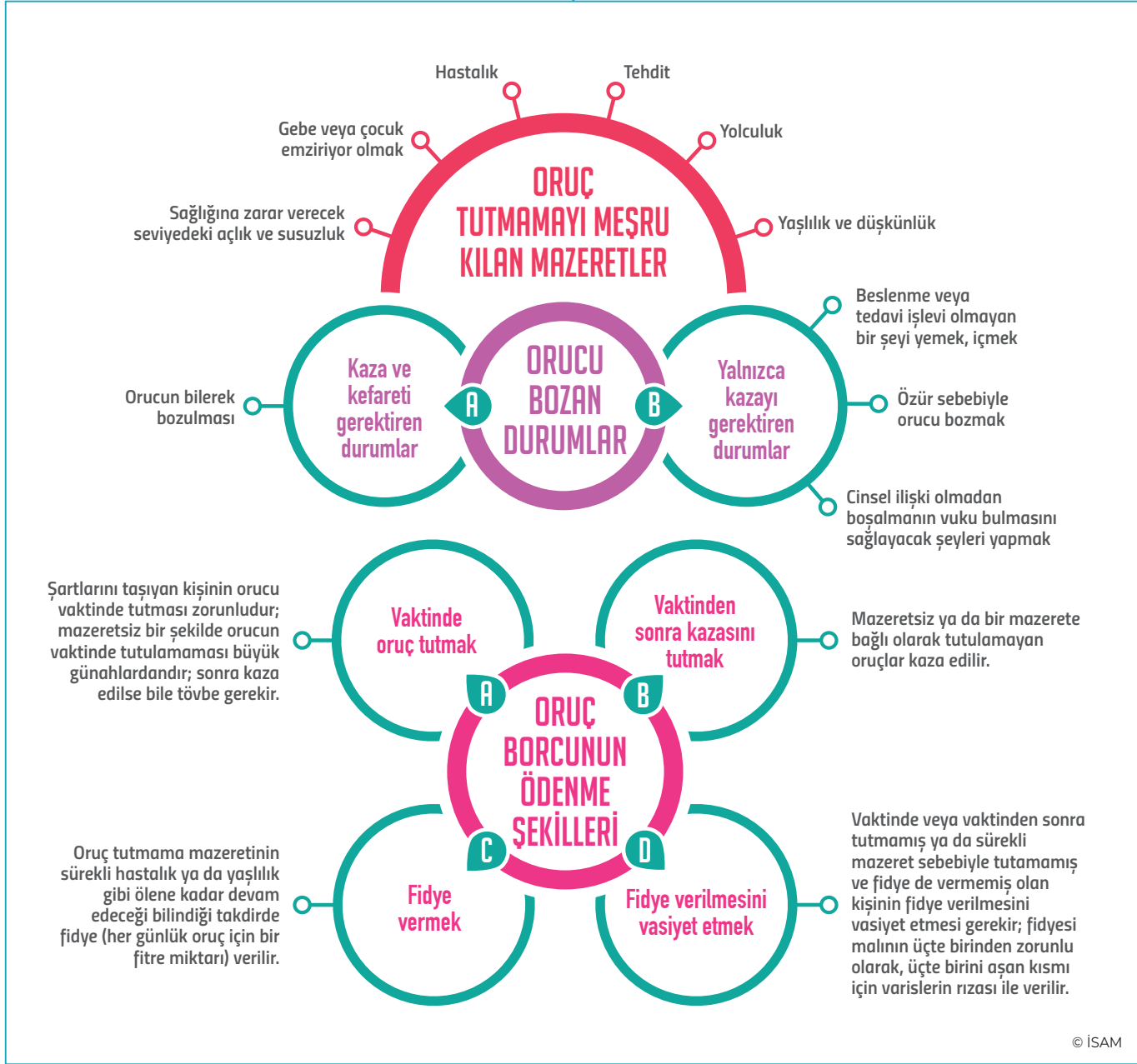
Orucun geçerli olabilmesi için niyet edilmesi gereklidir. Niyetin geçerli olması için sözlü olarak telaffuz edilmesi şart değildir. Kişinin oruç tutma iradesine sahip olması yeterlidir. Ancak bu iradenin sözlü olarak telaffuz edilmesi müstehap kabul edilmiştir. Oruç tutmak amacıyla sahur yemeği yemek de, oruca niyet kabul edilir. Hanefî mezhebinde niyetin yapılacağı zaman açısından oruçlar iki kısımda ele alınmaktadır.

1. Bazı oruçlara, güneşin batışından itibaren ertesi gün, gün ortasına kadar niyet etmek geçerlidir. Ramazan ayında tutulan farz oruçlar, belirli günlerde

tutulması adanan (*muayyen*) adak oruçları ve nafile olarak tutulan oruçlar bu grupta yer almaktadır. Bu oruçlara geceleyin imsak vakti girmeden önce niyet edilebileceği gibi, ertesi gün, gün ortasına kadar da niyet edilebilir. Ancak bu niyetin geçerli olabilmesi için, kişinin imsak vaktinden sonra orucu bozan bir davranışta bulunmaması şarttır. Bu gruba giren oruçlarda imsak vakti girdikten sonra da niyet edilebilmesi, farz oruçlar ile belirli zamanı olan adak oruçlarında ertesi günün zaten bu oruçlara tahsis edilmiş olması, nafile oruçlarda da esasen belirli bir vaktin bulunmaması sebebiyledir.

2. Bazı oruçlara imsak vakti girmeden önce geceleyin niyet edilmesi şarttır. Ramazan ayında tutulmayıp başka zamanda kaza edilen oruçlar,

ORUÇ

kefaret oruçları, başlanıp da bozulmuş olan nafile oruçların kazası ve zamanı belirlenmeden adanan (muayyen olmayan) adak oruçları bu grupta yer almaktadır. Bu gruba giren oruçlarda niyetin imsak vakti girmeden yapılması zorunluluğu, ertesi günün herhangi bir oruca ayrılması, dolayısıyla bunu oruca başlamadan önce belirlemenin gerekmesi sebebiyledir.

Şâfi mezhebine göre ise sadece nafile olarak tutulan oruçlar için gündüz öğle namazı vakti olan zeval

vaktine, yani güneşin tam tepe noktasını geçip batıya doğru kaymaya başladığı ana kadar niyet edilebilir. Bu niyetin geçerli olabilmesi için imsak vaktinden sonra orucu bozan bir eylem yapılmamış olması gerekir. Diğer oruçlar için imsak vaktinden önce geceleyin niyet edilmesi şarttır.

Oruç Tutmamayı Meşru Kılan Mazeretler

Bir müslümanın farz olan orucu özürsüz olarak tutmaması veya bozması günahdır. Ancak bazı durumlar, farz olan orucun başka bir zamanda kaza

edilmesi ya da yerine fidye verilmesi için özür olarak kabul edilmiştir:

1. Hastalık. Bir kişi oruç tuttuğu takdirde hastalığı artacak ya da tedavi süreci uzayacaksa, oruç tutmayabilir. Tutamadığı orucu iyileştikten sonra kaza eder. Oruç tutmanın hastanın sağlığını olumsuz etkileyeceği hususunda müslüman olan uzman bir doktorun görüşü alınmalıdır. Henüz hasta olmadığı halde, oruç tuttuğu takdirde hastalanacağı tıbbın verileri veya şahsî tecrübeyle bilinen kişiler de hasta hükmündedir.

2. Yolculuk. Ramazan ayında yaklaşık olarak 90 km. mesafeye yolculuk yapan bir kişi, orucunu başka bir zamana erteleyebilir. Ancak güçlük çekmediği takdirde, yolculukta oruç tutması daha faziletlidir.

3. Tehdit. Orucunu bozması için ölümle ya da vücut bütünlüğüne zarar vermekle tehdit edilen bir kişi orucunu bozabilir. Bu orucu daha sonra kaza eder (ayrıca bk. İKRAH).

4. Gebe veya emzikli olmak. Gebe veya emzikli olan bir hanım, oruç tuttuğu takdirde kendisine veya çocuğuna bir zarar geleceğinden endişe ediyorsa, oruç tutmayabilir. Bu oruçları daha sonra kaza eder.

5. Şiddetli açlık ve susuzluk. Oruç tutan bir kişi, açlık veya susuzluk sebebiyle aklını yitirmekten ya da vücuduna ciddi bir zarar geleceğinden korkarsa, orucunu bozabilir. Daha sonra bu orucu kaza eder.

6. Yaşlılık ve düşkünlük. Yaşlılık sebebiyle ya da sürekli bir hastalık sebebiyle bünyeleri oruç tutmaya elverişli olmayanlar, oruç tutmayabilirler. Bunlar daha sonra da bu oruçları kaza edemeyeceklerinden dolayı, her oruç için bir yoksulu iki öğün doyurabilecek bir fidye verirler. Bu fidyenin miktarı, bir fitre kadardır (bk. FITİR SADAKASI).

Orucu Bozan Durumlar

Orucun mahiyetine aykırı bir davranış orucu bozar. Bu eylemler yemek, içmek ve cinsel ilişki olmak üzere başlıca üç tanedir. Bazı durumlarda bozulan orucun yalnızca kaza edilmesi yani onun yerine bir başka gün oruç tutulması yeterlidir. Bazı durumlarda ise kazanın yanında ayrıca kefarete de gerekmektedir. Böylece orucu bozan durumlar iki grupta incelenebilir:

1. Kaza ve kefarete gerektiren durumlar. Farz olan ramazan orucunu herhangi bir mazereti olmadığı halde bilerek ve isteyerek bozan kişinin, bu orucu kaza etmesi yanında kefarete de ödemesi gerekir. Şâfi mezhebine göre yalnızca, orucun cinsel ilişkiyle bozulması halinde kefarete gerekirken, Hanefi mezhebine göre yemek ve içmek suretiyle orucun bozulması da kefarete gerektirir. Oruç kefareti bir köle âzad etmek, buna imkân yoksa iki ay peşpeşe oruç tutmak, buna da güç yetirilemiyorsa altmış fakiri bir gün (iki öğün) doyurmaktır (ayrıca bk. KEFARETE).

2. Yalnızca kazayı gerektiren durumlar. Yalnızca bozulan orucun kaza edilmesini gerektiren durumları başlıca üç grupta toplamak mümkündür:

a. Beslenme veya tedavi amacıyla alınmayan bir şeyi yemek ya da içmek orucu bozar ve yalnız kazayı gerektirir. Taş, toprak, çığ pirinç ya da mercimek tanesi yemek gibi.

b. Oruçlu bir kimsenin, bir gıda maddesi ya da ilacı yukarıda anlatılan özür sebeplerinden biri sebebiyle alması yalnızca kazayı gerektirir.

c. İlişkiye girmeksizin, cinsel haz öpme, okşama vb. yollarla tatmin edilerek boşalmanın gerçekleşmesi de yalnızca kazayı gerektirir.

Bir kimsenin oruçlu olduğunu unutarak orucu bozan eylemlerden birini yapmasıyla oruç bozulmaz. Aynı şekilde oruçlu iken ihtilam olmak, yani rüya esnasında cinsel doygunluğa (*orgazm*) ulaşmak orucu bozmaz. Cünüp olarak oruca başlayıp, gusül abdestinin imsak vaktinden sonraya bırakılması câizdir. Bununla birlikte ibadete temiz olarak başlama gayesiyle imsakten önce gusletmek daha uygun bir davranıştır. Oruçlunun güzel koku kullanmasında, vücuduna merhem veya krem sürmesinde, boğazına su kaçırmamak şartıyla serinlemek amacıyla banyo yapmasında bir sakınca yoktur. Tedavi maksadıyla, gıda niteliği taşımayan ve keyif verici olmayan iğne vurdurma, astım hastalarının sprey kullanması, göz, kulak ve burun damlası kullanma, idrar kanalına ilaç akıtma, anjiyo, biyopsi, kan aldırma gibi işlemler orucu bozmaz.

Orucun Müstehapları ve Mekruhları

Oruç tutan kişilerin sahur yapmaları müstehaptır. Sahur, gün boyunca açlık ve susuzluğa karşı daha

dayanıklı olabilmek için geceden ikinci fecire, yani sabah namazı vaktinin girdiği tan yerinin ağarmasına kadar yenen yemek demektir. Hz. Peygamber, “Sahura kalkın, çünkü sahur yemeğinde bereket vardır” (Buhârî, “Savm”, 20) buyurmuştur. Sahura kalkan kişi, hem bir şeyler yiyip içerek orucu daha rahat tutabilmek için enerji depolamış, hem de bir sünneti yerine getirmiş olur. Sahuru mümkün oldukça geç, yani sabaha doğru yapmak daha faziletlidir. İftarın ise vakit girer girmez yapılması teşvik edilmiştir. Ayrıca iftarda orucu açarken dua etmek de sünnettir. Allah resulü iftar sırasında şu duayı yapardı:

اللَّهُمَّ لَكَ صُومْتُ وَعَلَى رِزْقِكَ أَفْطَرْتُ

“Allahım! Senin rızan için oruç tuttum, senin verdiğin rızıkla orucumu açtım” (Ebû Dâvûd, “Sıyâm”, 22).

Resûlullah ayrıca “Her oruçlunun iftarını açtığında reddedilmeyen bir duası vardır” diyerek müminlere bu sevinç ve bağışlanma vaktinde dua etmelerini öğütlemiştir. Bu hadisi nakleden sahâbî Abdullah b. Amr iftarda şöyle dua ederdi: “Allahım! Senden her şeyi kuşatan rahmetin ile beni bağışlamamı dilerim” (İbn Mâce, “Sıyâm”, 48). Farz olan orucun tutulduğu ramazan ayında bol bol Kur’ân-ı Kerim okumak, yoksullara yardımda bulunmak, iftar sofralarını onlarla paylaşmak da oruçlu için müstehap olan güzel davranışlardır. Hz. Peygamber bir hadiste şöyle buyurmuştur: “Bir oruçluya iftar veren, o kişinin sevabı kadar sevap elde eder. Oruçlunun sevabından da hiçbir şey eksilmez” (Tirmizi, “Savm”, 82).

Oruçlu kişinin gereksiz yere bir şeyi çiğnemesi veya tatması mekruhtur. Aynı şekilde, haklı bir gerekçe olmadıkça oruçlu iken kendisini zayıf düşürecek işler yapması da mekruh sayılmış, hoş karşılanmamıştır. Oruçlunun kavga etmek, tartışmak, dedikodu yapmak ve müstehcen ifadeler kullanmak gibi eylemlerden kaçınması, yaptığı ibadetin makbul olması için son derece önemlidir.

Ayrıca bk. İBADET; RAMAZAN.

KAYNAKÇA

el-Fetâva'l-Hindiyye (nşr. Abdüllatif Hasan Abdurrahman), Beyrut 1421/2000, I, 214-238; H. Yunus Apaydın, “Oruç”, *İlmihal*, İstanbul 1999, I, 379-417; İbn Hacer el-Heytemî, *İthâfû ehli'l-İslâm bi-hususiyâtihî's-sıyâm* (nşr. Mustafa Abdülkâdir Atâ), Beyrut 1410/1990; İbn Kudâme,

el-Muğnî (nşr. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî – Abdülfettâh Muhammed el-Hulv), Kahire 1412/1992, IV, 323-454; İsmail Karagöz – Halil Altuntaş, *Oruç İlmihali*, Ankara 2008; Nevevî, *el-Mecmû'*, VI, 247-446; Yaseen İbrahim al-Sheikh, *The Five Pillars of Islam*, Mansoura 1427/2006, s. 243-320; Yûsuf el-Kardâvî, *Teysîrû'l-fıkh fî dav'i'l-Kur'ân ve's-sünne: Fıkhü's-sıyâm*, Beyrut 1414/1993.

Hİ: “Oruç: Yalnız Allah İçin”, II, 399-410; “Oruç Tutmak: Sabir Eğitimi”, II, 411-420; “Sahur ve İftar: Oruçla Gelen Bereket ve Sevinç”, II, 421-430.

DİA: İbrahim Kâfi Dönmez, “Oruç (İslâm'da Oruç)”, XXXIII, 416-425.

ORYANTALİZM

Doğu dünyasını incelemeyi hedefleyen Batı kaynaklı kurumsal faaliyet.

“Oryantalizm” (Arapça *istişrâk*, Türkçe’de *şarkiyat*), dünyanın “Doğu” olarak isimlendirilen bölgesindeki kültürleri ve gelenekleri inceleyen, onlar hakkında hem akademik ürünler hem de değer yargıları ve imgeler oluşturan Batılı disiplinin adıdır. Bu disiplin din, dil, bilim, düşünce, sanat ve tarih gibi geniş bir alanı kapsamaktadır. Oryantalizmi masum ve hatta övgüye değer bir faaliyet olarak tasavvur edenler, oryantalistler (Arapça *müsteşrik*) arasında Doğu’dan ilham alan ressam ve yazarların, ayrıca Doğu’yu tabii bir merak veya akademik bir ilgiyle araştıran kimselerin varlığına dikkat çekerler. Daha eleştirel yaklaşanlar ise söz konusu disiplini hıristiyan misyonerliği ve sömürgecilikle irtibatlandırır. Terimin, olumsuz çağrışımlarını büyük ölçüde borçlu olduğu Edward W. Said’e göre, “XVIII. yüzyıl sonları kabaca belirlenmiş bir başlangıç noktası olarak alınır, oryantizm Doğu ile uğraşan toplu bir müessese olarak incelenebilir. Bu müessese Doğu hakkında hükümler verir, ona ilişkin kanaatleri onayından geçirir, onu tasvir eder, öğretir, oraya yerleşir, onu yönetir; kısaca Doğu’ya hâkim olmak, onu yeniden yapılandırmak ve onun üzerinde otorite kurmak için Batı’nın bulduğu bir yoldur.”